

שבשיעור הראוי לשימוש בבית הכסא הן חשובות (רש"י כאן, וסוכה לו, ב; ר"ן על ה"ר"ף). והנדון כאן על אבנים מקורזלות הראיות לקינוח, שאין דרך בני אדם לזרוקם על עוף או בהמה, ואינן בכלל האבנים ששינו במשנה ששיעורן לענין הוצאה הוא כדי לזרוק על עוף או בהמה (חפ"ן ה' [לבעל האורח חיים הקדוש]). ויש סוברים, שהנדון כאן הוא רק לענין טלטול, אבל לענין הוצאה מרשות לרשות, חייבים אפילו באבן אחת בלבד הראויה לקינוח (מאירי).

נִמְנוּ וְנִמְרוּ מְלֵא הַיָּד, כמות אבנים שנכנסות בכף ידו, אפילו ארבע או חמש אבנים (רש"י). ויש סובר, שדוקא שלש אבנים ששיעור כולן יחד כמלוא היד (ר"י מלוניל). ויש סוברים שהכוונה שלש אבנים שכל אחת מהן בגודל מלוא היד (רבינו חננאל; ריטב"א; ריטב"א המיוחס לר"ן בשם הרא"ה). ו'מלוא היד' היינו כשיעור כף יד של אדם בינוני (שיעורי הגרי"ש אלישיב). ויש סובר, שלכל אדם משערים כגודל כף ידו (אילת השחר). ■ להלכה, מותר לטלטל אפילו ארבע או חמש אבנים [כדעת רש"י], ואפילו אם הן גדולות יותר מכביצה, ובלבד שלא יהיו כולן יחד יותר מגודל מלוא היד (ש"ע א"ח ש"ב, א, ומשנ"ב שם ג, ושעה"צ שם ד).

מוֹתֵר לְהַכְנִיס לְבֵית הַכֶּסֶא, בחצר, או כשאינו מעבירם ארבע אמות ברשות הרבים (רש"י). ואפילו כמה פעמים פחות מארבע אמות בכל פעם [שאם לא כן מה החידוש, הלא בתוך ארבע אמות ברשות הרבים אין איסור טלטול] (פמ"ג א"ח ש"ב משב"ז א). אבל להכניס מכרמלית לרשות היחיד או להיפך אסור (תוס' ותוס' רא"ש סוכה לו, ב; בדעת רש"י שם), שאמנם משום כבוד הבריות יש מקום להתיר לעבור גם על שני איסורים, אבל איסור טלטול שאפשר לתקנו על ידי כיכר או תינוק, החמירו בו שלא להתירו כשיש מלבדו איסור נוסף (תוספת שבת ש"ב, ה). ויש סוברים, שמוותר להכניס לבית הכסא אפילו מכרמלית לרשות היחיד, או להיפך (תוס' ותוס' רא"ש שם). ■ להלכה, מותר להכניס אפילו מכרמלית לרשות היחיד, או להיפך (רמ"א א"ח ש"ב א, ומשנ"ב שם ח).

כְּמַחְלֶקֶת בְּאַתְרוּגוֹ כֶּךָ מַחְלֶקֶת פֶּאֶן, שמי שישכח את המחלוקת באבנים, יזכר בה על ידי המחלוקת באתרוג (רש"י). או שבא ללמד שכשם שנחלקו גבי אתרוג מהו שיעור אתרוג אחד, אף השיעור של אגוז או ביצה אינו שיעור לכל שלשת האבנים אלא לכל אבן ואבן (שפת אמת).

אָמַר רַבָּא אִסוּר לְמַשְׁמֵשׁ בְּצִרוֹר בְּשֶׁבֶת משום שישיר שערות, ויעבור על איסור גוזז (רש"י), ואמנם דעת רבא כדעת רבי שמעון שדבר שאינו מתכוין מותר [ראה ביצה (כג, א)], משמוש בצרוור הוא 'פסיק רישיה', שמודה בו רבי שמעון שאסור (תוס'; רמב"ן, אך דחה שאינו נראה). ויש סובר, ש'אסור למשמש בצרוור' היינו שאסור להחליק צרוור שלא יהא חד, שנראה מתקן מנא (רמב"ן וחי' הר"ן וריטב"א המיוחס לר"ן, בשם רבינו חננאל), או שעובר בכך על איסור טוחן (רבינו חננאל, וראה שעה"צ ש"ב, דכ).

כְּלֵאָחַר יָד, שאוחז הצרוור בשתי אצבעות, שבאחיזה כזו אינו מהדק כל כך את הצרוור, אלא תופסו בנחת וממשמש בנחת (רש"י), ולכן אינו פסיק רישא שיתלוש שערות (ב"י א"ח ש"ב, ז). ואמנם השרת שיער על ידי צרוור אסורה רק מדרבנן, שאין דרך הגוזזים לגזוז כן, וכן היא מלאכה שאינה צריכה לגופא שהרי אינו צריך לשיער, וגם אינו מייפה את העור בכך, וכן עושה לשם רפואה כדי שלא יבוא לדי סכנה, מכל מקום כל שאפשר לעשות בשינוי עושין (קצות השלחן קלה, בדי השלחן י).

מִשְׁנֵה. צִרוֹר או אֶבֶן, כְּדֵי לְזָרוֹק בְּעוֹף - צרוור של עץ לח שאינו ראוי להסקה שיעורו כדי לזרוק בעוף, אבל עץ יבש הראוי להסקה, שיעורו כדי לבלש ביצה קלה כמבואר במשנה לעיל (פ, ב), שכיון שהיסק הוא השימוש מצוי יותר מזריקה על עוף, משערים לפי המצוי, ואפילו לקולא [כמבואר לעיל (עח, א)] (שפת אמת). ויש גורסים 'צרוור אבן' (רי"ף; רמב"ם שבת יח, יא).

רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר יַעֲקֹב אָמַר כְּדֵי לְזָרוֹק בְּקַהֲמָה, במוציא סתם, אבל אם מוציא בפירוט על דעת לזרוק על העוף, מודה רבי אלעזר בר יעקב שחייב (מרכבת המשנה שבת כד, ט, ע"פ משנה למלך שם יח, א ד"ה דע).

גְּמָרָא. הָא קָרְיָמָא לָן דְּשִׁיעוּרָא דְרַבְנָן נְפִישׁ, ראה מה שכתבנו לעיל (פ, א ד"ה הא קיימא לן).

חֲפֵי פוֹתַחַת טְהוּרִין, שיני מנעול העשויות מעצם (רש"י). והן טהורות משום שעדיין אינן ראויות לכולם, ואין להן שם כלי לקבלת טומאה (רש"י). וכתבה המשנה דין פשוט זה [קושיית תוס' ותוס' רא"ש על פ' רש"י], אגב הדין של הסיפא שאם קבען בפותחת, טמאים (מגיני שלמה). ויש מפרשים, שמדובר על שיניים העשויות ממתכת, והן טהורות לפי שעדיין לא נגמרה מלאכתן ונחשבות גולמי כלי מתכות הטהורים, למרות שאפשר להשתמש בהן קצת למנעול (תוס' הראשונים).

קָבֵעֵן בְּפוֹתַחַת טְמָאִין, שכיון שקבע את השיניים במנעול הן מקבלות שם כלי, ואפילו שהם 'פשוטי כלי' [כלי שאין לו בית קיבול], שדין כלי עצם כדין כלי מתכות, שפשוטיהם מקבלים טומאה (רש"י, ולשיטתו שהשיניים עשויות מעצם). ומטעם נוסף הן מקבלות טומאה, משום חיבורן למנעול שאף הוא מקבל טומאה (רש"י, ע"פ מהרש"א). ויש מפרשים שמדובר על שיני מתכת, וכיון שקבען בפותחת נגמרה מלאכתן [ולדעתם 'פשוטי כלי עצם' כדין 'פשוטי כלי עץ' שאינם מקבלים טומאה] (תוס' והראשונים, לשיטתו שהשיניים עשויות מתכת).

שָׁל גַּל יְכוֹ' טְהוּרִין, שָׁקַל הַמְחַבֵּר לְקַרְקַע הָרִי הוּא קְרַקְעָע, שהדלת מחוברת לבית המחובר לקרקע, וכל המחובר לדלת דינו כדין הדלת (רש"י). ואף לרבנן הסוברים שתלוש ולבסוף חיבורו אינו נחשב כמחובר מתחילה, ומקבל טומאה [ונחלקו על רבי אלעזר הסובר שכיון שחיבורו לקרקע שוב דינו כקרקע. ראה בבא בתרא (ס, א)], כיון שהחפים לא היו ראויים לקבל טומאה טרם חיבורם לקרקע, הכל מודים שהם טהורים (מצפה איתן).

סְכוּכִית, כְּדֵי לְפַצֵּעַ בָּהּ שְׁנֵי נִימִין פֶּאֶחָה, ושיעור זה הוא באותו הגודל של שיעור כדי גרירת ראש הכרכר המוזכר במשנתנו (מאירי). או שמא שני שיעורים הם, אחד בזכוכית חדה, ואחד בזכוכית שאינה חדה [ולא נחלקו] (מרכבת המשנה, בדעת הרמב"ם שבת יח, יב).

וְהוּא שְׁמֵרְנֶשֶׁת בָּהּ, באבן או בצרוור שנזרק עליה (רש"י), שהיא אבן גדולה הגורמת לבהמה לברוח מחמת הכאב של הפגיעה, אבל אבן קטנה יותר שמשתמשים בה רק לאיים על הבהמה, אינה חשובה מספיק ואין דרך להצניעה (גור אריה למהר"ל; חדש האביב [לבעל הפלא יועץ]). ויש סובר, שמספיק שהבהמה תרגיש את האבן, אפילו אם אינה בורחת מחמתן (ריבב"ן).

אֶבְנֵים שֶׁל בֵּית הַכֶּסֶא שְׁעוּרָן כְּכַמָּה, לענין חיוב כשמוציאן מרשות לרשות, או לענין טלטולן משום מוקצה, שהתירו חכמים טלטול מוקצה משום כבוד הבריות, וכמה אבנים התירו לטלטל משום זה. ולענין אבני בית הכסא, שיעורי הוצאה וטלטול מוקצה דומים,